

tia. A nevelés folyamatában ezeket a következő feladatok megvalósításával fejleszthetjük:

1. az egyének közötti különbségek elfogadása,
2. tudatosítani saját jogainkat és kötelességeinket,
3. tudni nem-et mondani,
4. tudni panasszal élni,
5. kinyilvánítani kérésünket – segítségért folyamodni,
6. nyitott kommunikációt folytatni,
7. fejleszteni az interperszonális és szociális empátiát,
8. aktívnak és kezdeményezőnek lenni az emberi kapcsolatok kialakításában és kezelésében.

Az itt felsorolt feladatok tekinthetők a proszociális nevelési program tömör kivonatának is. Az eredeti, Olavar-féle koncepciót Szlovákiában Ladislav Lencz és szakmai csapata dolgozta ki. Ez a modifikált program lett a kiindulópontja az erkölcsstan – etikai nevelés megnevezésű tantárgynak is, mely már több mint 20 esztendeje szerves részét képezi a primáris és szekundáris oktatás tartalmának. A Lencz-féle modifikáció lényege, hogy míg Olivar a proszociális nevelés folyamatát leginkább a kognitív szenzibilizációból indítja, addig a módosított koncepcióban sokkal nagyobb teret és hangsúlyt kap a nevelés emocionális és szociális aspektusa. Ezek szerint a proszociális nevelés programját leginkább a következő ajánlások segíthetik céljai megvalósulásában:

1. Alakítsunk nevelési közösséget az osztályból!
2. Fogadjuk el a gyermeket olyanok, amilyen – közvetítsünk felé pozitív érzelmeket!
3. Tulajdonítsunk a gyermeknek pozitív tulajdonságokat – proszocialitást!
4. Világos és egyértelmű célokat fogalmazzunk meg!
5. A negatív jelenségeknél igyekezzünk higgadtan és megértően reagálni!
6. Ösztönözzük és támogassuk a proszocialitást!
7. Óvatosan és megfontoltan alkalmazzuk a jutalmazást és a büntetést!
8. A nevelés folyamatába kapcsoljuk – szervezzük be a szülőket is!

A „képzettek vagyunk, de rosszak” megfogalmazású közhely, melyben benne rejlik a közelmúlt és egyben a jelen nevelésügyének fő diagnózisa, arra kellene, hogy ösztönözzön minket, hogy a szcientisztikus – ismeretorientált iskolákban olyan tartalmak és hatások kerüljenek fókuszba, melyek a feljebb említett közhely „rossz emberét” jó és értékes emberré képesek alakítani. Egyben utat mutatni ahhoz a folyamathoz, melyben mindenki képes lehet saját emberiségének, jóságának folyamatos ápolására, fejlesztésére. A proszociális nevelés ennek lehet egyik építőeleme, alternatívája, mellyel egyetemben klasszikus, de mára sokszor elfeledett emberi kvalitásokat és értékeket fejleszthetünk, alakíthatunk ki. A komplex értelemben vett nevelésnek ugyanis fő célja, filozófiája nem lehet más, mint emberré válni és embernek maradni – minden körülmények között!

Felhasznált irodalom:

- BUBER, M. 1999. *Én és Te*. Budapest: Európa Könyvkiadó. ISBN 963-07-6537-3
- GORGON, T. 1988. *T.E.T.* Budapest: SE. ISBN 963 8279 01
- GORDON, T. 1991. *P.E.T.* Budapest: Gondolat. ISBN 963 282 605 1
- GORDON, T. 1998. *Tanítsd gyermekeid önfegyelmre!* Budapest: Assertive Kiadó. ISBN 963 85850 05
- FROMM, E. 1993. *A szeretet művészete*. Budapest: Háttér Kiadó. ISBN 963-9365-05-X
- FROMM, E. 1980. *Haben oder Sein*. München: DTN. ISBN 3-423-01490-3
- LENZ, L. 1998. *Pedagogika eticke vychovy*. Bratislava: MC. ISBN 8080520267.
- NAGY, J. 2000. *A XXI. század és nevelés*. Budapest: Osiris. ISBN 963-379-769-1
- OLIVAR, R., R., 2002. *Psicología y Educación para la Prosocialidad*. Barcelona: Universitat Autònoma. ISBN 844900327X
- RÓUSFALVI, P. 1994. *Emberré válni – embernek maradni*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. ISBN 9631861260.
- ROGERS, C., R., FREIBERG, J. 2007. *A tanulás szabadsága*. Budapest: SHL. ISBN 978-963-86421-8-9

A szerző ezen tanulmánya elektronikus formában megjelent a SzTE JGyPK *methodus.hu* digitális folyóiratában, 2014. január 14-én.

A gyermek életében az egyik legfontosabb esemény, amikor elérkezik az iskolába járás ideje. Az iskolakezdés lehetőségeit a hatályos közoktatási törvény határozza meg. Nálunk, Szlovákiában a gyermek hat éves korában éri el az iskolakötelezettséget, ugyanis ebben a korban éri el azt a fejlődési fokot, amelyben iskolaéretté válik. Iskolaköteles az a gyermek, aki az adott év augusztus 31-ig betölti hatodik életévét. Amennyiben a nevelési tanácsadó nem tartja iskolaérettnek a gyermeket, javaslatára az óvodában tölthet még egy évet a gyermek.

Az iskolaérettség fogalma nem is igazán helyes meghatározás, hiszen nem érettségről, hanem alkalmasságról van szó. Ha nem megfelelő időben történik a beiskolázás, annak hosszú távon negatív következményei lehetnek: magatartási problémák, tanulási nehézségek, pszichés tünetek fordulhatnak elő.

A gyermek kora nem meghatározója az iskolaérettségnek, sokszor semmi külső jel nem mutat arra a tényre, hogy a gyermek iskolaéretté vált. Az iskolaérettség egy rendszerbe ágyazott belső érési folyamat. Sok képesség és készség fejlettségére van szükség ahhoz, hogy az iskolai tanulás szükségletté váljon, ne pedig kudarcélmények sorozata legyen. Fontos, hogy a gyermek értelmileg, testileg, érzelmileg is fejlett legyen.

Mit jelent a testi érettség?

Azokat a gyermekeket tekintjük testileg iskolaérettnek, akiknek a testmagassága eléri a 110-120 cm-t, a súlya a 18-20 kg-ot. Mutathatók kisebb eltérések, de ha a gyermek súlya jóval az átlag alatt van, akkor felmerül a kérdés, hogy fizikálisan bírja-e majd az iskolai megterhelést. Fontos, hogy a gyermek fizikailag is alkalmas legyen az iskolára, elbíri az iskolatáskát, képes legyen egyhelyben ülni, ugyanis ez megterhelő a hátgerinc számára. Elengedhetetlen, hogy fejlettek legyenek a kéztőcsontjai, különben nehézséget okoz a helyes ceruzatartás, vonalvezetés. Az ép érzékszervek is fontos tényezői a biológiai érettségnek. A látás- vagy halláshibák nagymértékben megnehezítik az iskolai ismeretszerzést. Ha a gyermek gyakran beteg vagy tartós betegsége van, érdemes megfontolni a halasztás lehetőségét, mert a hosszantartó hiányzás problémássá teheti a sikeres iskola-kezdést.

Bereznai Malvina

A dunaszerdahelyi Pedagógiai-Pszichológiai Tanácsadó és Prevenációs Központ
gyógypedagógusa, Dunaszerdahelyen él, e-mail: malvina.b@centrum.sk

Sokadszorra az iskolaérettségről

Mit jelent az értelmi érettség?

A tanuláshoz szükséges az értelmi képesség, gondolkodásbeli fejlettség. Ha a gyermek gondolkodásmenete nem logikus vagy nehézségei vannak az összefüggések felismerésével, elemi műveletek végzésével, következtetések levonásával, az súlyos problémához vezethet. Fontos, hogy a gyermek rövid és hosszú távú emlékezete jól működjön. Emlékezzen dolgokra, és fel tudja azokat idézni. A 6 éves gyermektől elvárható, hogy 15 percig képes legyen összpontosítani figyelmét. Elengedhetetlen elvárás, hogy legyen színismerete, nem csupán hasonlítási alapon, valamint számismerete, ismerje a több-kevesebb-ugyanannyi fogalmakat. Legyen tisztában azzal, hogy melyik szám mögött milyen mennyiség van. További lényeges kritérium a grafomotorikai készségek megléte, a finommozgások fejlettsége. A jó vonalvezetés, a helyes ceruzatartás elengedhetetlen feltétele az írás elsajátításának. Jó, ha az iskolába lépés előtt kialakul a laterális, vagyis a vezető kéz megválasztása. Nehezíti az iskolai követelmények teljesítését a beszédhiba, a fejletlen beszédkészség és a szegényes szókincs is. Nagyon fontos, hogy a gyermek biztonsággal ismerje saját testét. A bizonytalan testséma a világban való tájékozódást is bizonytalanná teszi. Nagyon fontos az elemi mozgások összerendezettsége: a mell-úszás, a kúszás, mászás, lábujjhegyen járás, sarkon járás, a külső talpélen járás, guggoló járás, szökdelések, fejemelések háton, hason. Ezek pontatlan, hibás végrehajtása az idegrendszer éretlenségét jelentik. Fontos szerepe van a keresztcsatornák jó működésének is. Ennek az a szerepe, hogy a gyermek egymástól függetlenül tudja mozgatni a végtagjait. Ha nem történt meg a függetlenedés, a gyermek nemcsak a kezével ír, hanem sokszor a lába, nyelve, egész teste követi az írásmozgást.

A beiskolázás következő előfeltétele a jó térérzékelés. A bizonytalan térérzékelés a gyermek nyugtalanságát okozhatja, és ilyenkor a gyermek egész személyisége bizonytalanná válhat. Indokolatlan félelmei lehetnek, ami akár

agresszióban nyilvánulhat meg. A térirányok felismerése térben és síkban elengedhetetlen feltétele az írás, olvasás megtanulásának. A tér- és síkbeli reprodukáló képesség előfeltétele annak, hogy a gyermek le tudja utánozni, másolni a látott mozdulatot, térbeli konstrukciót vagy a síkban alkotott mintát. Ennek hiányában képtelen lesz önállóan dolgozni, képtelen lesz a tanítói utasítás, minta követésére és értelmezésére. A tanulás egyik legfontosabb útja ugyanis az utánzás, másolás.

Jelentős készség a soralkotás, a sorritmus folytatása, az írástérben és időben meghatározott rend, szabály szerint alkotott sor kialakítása. Az olvasás egy betűsor dekódolása, vagyis a soralkotás képessége nélkül lehetetlen megtanulni írni, olvasni. Az iránykövetés képessége azt jelenti, hogy a gyermek keze képes legyen a gyors, hirtelen irányváltoztatásra. Az, hogy balról jobbra haladva írunk, olvasunk, megállapodás kérdése, nincs köze a természetességhez. Nem biztos, hogy a gyermek számára magától értetődő ez az irány, ezt meg kell tanulnia.

Elengedhetetlen továbbá a **szem-kéz koordináltság** készségének a fejlettsége is. A szem koordinálatlan mozgása vagy nehézkes fixációja az olvasás és az írás megtanulását nehezíti. A szem-kéz koordinálása a betűk vonalrendszerbe történő elhelyezésének a feltétele. A pontos és fontos információk kiválasztásához szükséges a biztos alak-háttér megkülönböztetése, ezért fontos, hogy a gyermek el tudjon vonatkoztatni a zavaró körülményektől, meg tudja különböztetni az alakot a háttértől. Ennek hiánya a figyelem elterelődését okozza az olvasott szövegről, hiszen a gyermek tekintete ugrál a sorok között.

Mit jelent az érzelmi érettség?

Nagyon sok értelmes gyermek van, aki érzelmileg nem tud elszakadni családjától, csak édesanyja mellett érzi jól magát, és csak az otthon nyújt számára biztonságot.

Érzelmi szempontból jó lenne, hogy a gyermek az iskolába lépést megelőzően legalább egy évig látogatná az óvodát.

Ennyi idő alatt kellőképpen megerősödik érzelmileg, nem sír, képes a problémáit megoldani és segítséget kérni. Megszokja a csoportot, a csoportmunkát, a szabályokat, amelyek másképp működnek, mint amiben a gyermek otthon nevelkedik. Az óvodában megszokja a nagyobb közeget, megismeri csoporttársait, akikkel később iskolába megy. A csoportos foglalkozások során kisebb feladatokat bízna rá, melyeket képes teljesíteni, bekapcsolódik a csoportmunkákba, barátokat szerez, és jól érzi magát. Az óvodában szocializálódó gyermek bátran mozog, válaszol, és szerepel idegen emberek között is.

Mit jelent a szociális érettség?

A szociális érettség fogalma alatt azt értjük, hogy a gyermek be tud illeszkedni az iskolai közösségbe, együtt tud működni osztálytársaival, képes önállóan dolgozni, nem igényel egyéni foglalkozást. Csak akkor igényli a segítséget, ha elakad a feladatok megoldásában. A közösségben keresi társaival a kapcsolatot, nem lép fel támadólag.

Végül néhány jótanács:

- Ne siessünk az iskolakezdéssel! Napjainkban a gyerekek döntően 7 éves kor körül kerülnek iskolába. A tavaszi születésű, tehát 6 éves korukat épp hogy betöltött gyerekek nagyon fiatalok lesznek az osztályban. A jó képességű 6 éves is fáradekonyabb, több játékot és szabadságot igényel még, mint a hét vagy hét és fél éves társa.
- Kérdezzük meg az óvónőtől, aki napi szinten ismeri a gyermeket, javasolja-e a gyermek beiskoláztatását.
- Kérjük ki egy szakember véleményét is a kérdésben.
- Keressünk fejlesztési lehetőséget az utolsó óvodai évre a gyermeknek.
- Ha gyerekünk valamilyen speciális problémával küzd, például feltételezhető, hogy a későbbiekben tanulási nehézségei lesznek, mindenképpen olyan iskolát KELL keresnünk, ahol értik a problémáját és szakszerűen tudják segíteni őt.
- Általános tanácsként azonban azt javasolom: figyeljünk a gyerekeinkre.